

Positie van de munt, exportobsessie en tewerkstelling

NIET EEN DEVALUATIE, NOCH EEN HARDE FRANK-
KOERS, MAAR HET VERLATEN VAN DE EXPORT-
OBSESSIE KAN DE TEWERKSTELLING IN DE
BELGISCHE EKONOMIE VERZEKEREN.

Een standpunt van de werkgroep "Politieke Economie en Arbeid" (Polekar)

Inleiding en samenvatting

Veel ekonomen-wonderdokters grijpen dezer dagen naar hun pen om de zware tijd, die de Belgische economie doormaakt, in de verf te zetten of om een paardemiddel voor de economische kwalen aan te prijzen. Zo'n paardemiddel is vaak gericht op het verbeteren van de exportpositie en het opdrijven van de exportgerichtheid van de Belgische economie.

In een vorig standpunt (zie *De Nieuwe Maand* van oktober 1979) hebben we erop gewezen dat het bevorderen van de exportgerichtheid de Belgische economie meer en meer blootstelt aan de internationale technologiekonkurrentie (= konkurrentie door middel van voortdurende innovatie, zowel van de produkten als van het produktieproces) en dat precies die konkurrentie een grote bedreiging inhoudt voor de tewerkstelling.

In het voorliggende standpunt onderzoeken we de economische omstandigheden waaronder *devaluatie* - één van de vaak aangeprezen paardemiddelen - het evenwicht van de handelsbalans kan herstellen en wat de gevolgen van zo'n devaluatie voor de produktie, het inkomen en de tewerkstelling kunnen zijn.

R. TOPOR

We komen tot het besluit dat : 1) een devaluatie, hoewel ze *in het algemeen* tot grotere ondernemingswinsten of kleinere verliezen kan leiden, vooral de kapitaalintensieve, niet-importintensieve sectoren (1), die bovendien niet al te sterk een beroep doen op toeleveringen van niet-verhandelbare produkten (2), tot winstvoordeel strekt ; 2) een devaluatie een gevaarlijke inflatiespiraal op gang kan brengen, waarbij de voorstanders van een devaluatie erop rekenen dat de lonen deze inflatie niet volledig zullen volgen, met andere woorden dat de koopkracht aangetast zal worden ; 3) een devaluatie op korte termijn arbeidsplaatsen kan redden, maar op langere termijn de exportgerichtheid van onze economie nog aksentueert, en aldus op zichzelf de tewerkstelling nog kwetsbaarder kan maken (punt 2 en 3).

We onderzoeken in dit standpunt het huidige 'alternatief' voor een devaluatie, namelijk het thans gevoerde *anti-inflatoire* beleid, gekoppeld aan een *harde frankkoers*. Hierbij besluiten we dat dit beleid de tewerkstelling in de (export-)industrie relatief sneller doet afnemen, doordat ze de winstmarges aantast en leidt tot een voortdurende aanpassing (rationalisering) of kapitaalintensivering van onze exportsector. Zo'n politiek verscherpt dus het tewerkstellingsprobleem en als bovendien de handelsbalans eronder lijdt, wordt de zaak onhoudbaar. Dan kan een devaluatie even ademruimte geven, *zonder evenwel iets fundamenteels aan de structurele economische problemen te veranderen* (punt 4). Het enge debat 'devaluatie-harde frank' moet dus dringend doorbroken worden door het economisch beleid ten aanzien van de buitenlandse concurrentie in zijn geheel in vraag te stellen.

Indien onze munt duidelijk en *blijvend* overgewaardeerd zou blijken (we spreken ons hierover nu niet uit), dan *kan* een devaluatie uiteraard zin hebben ; echter *op voorwaarde* dat ze *ingekaderd* wordt in een globaal structuurbeleid. In dit structuurbeleid moet ons inziens de rol van investeringen, gericht op ontwikkeling vanop het *binnenland gerichte activiteiten* geherwaardeerd worden, en moet het handelsbalansprobleem op een andere wijze aangepakt. Het muntdebat mag de essentiële kwestie niet versluieren : welke rol kent het beleid toe aan de exportpromotie, en welke positieve tewerkstelling verwacht men nog hiervan ?

De toenemende openheid van de Belgische economie en de scherper wordende internationale concurrentie resulteren in toenemende instabiliteit en arbeidsuit-

(1) Sectoren die relatief weinig van hun energie, grondstoffen en produktiemiddelen uit het buitenland importeren.

(2) Met niet-verhandelbare produkten bedoelen we hier Belgische goederen die vooral voor de binnenlandse markt bestemd zijn, met andere woorden *niet* in aanmerking komen voor de export en ook niet geïmporteerd worden.

stoting. Ons besluit is dat de arbeidersbeweging tegenover dit probleem een echt alternatief moet ontwikkelen, waarvoor we enkele ideeën ter discussie geven (punt 6).

Vooraleer de voorwaarden tot en de gevolgen van een devaluatiemaatregel te onderzoeken, bekijken we eerst even een aantal symptomen van de zieke Belgische ekonomie (punt 1).

1) *De ekonomische situatie in België*

Het 'onevenwicht' waarin de Belgische ekonomie verkeert, heeft een nationaal en een internationaal aspekt. Het *intern onevenwicht* manifesteert zich in termen van trage groei, werkloosheid, groeiende inkomens- en vermogensongelijkheid, de verontrustende toestand van de openbare financiën, de krapte op de kapitaalmarkt, de intensiteit van de konkurrentie.

Het *extern onevenwicht* vindt *onder andere* zijn weerslag in het saldo van de handelsbalans (= uitvoer min invoer) en van de betalingsbalans (= handelsbalans + netto schenkingen + netto kapitaalstromen). We hebben het hier in de eerste plaats over het *extern onevenwicht* zoals het tot uitdrukking komt in de handelsbalans. Dit extern onevenwicht uit zich zowel in een prijs- als in een volume-aspekt. Zo stellen we sinds 1974 een verhoging vast in de *prijs* van de geïmporteerde goederen en diensten in verhouding tot de prijs van de geëxporteerde goederen en diensten : het heet dat de ruilvoet voor de Belgische ekonomie verslechtert. Een vernieuwde golf van olieprijsstijgingen belast de ruilvoet extra (3).

Ook konstateren we een overwaardering van de Belgische frank (4) ten opzichte van de vreemde munten sinds 1975 : de werkelijke koopkracht van de frank ligt lager dan de wisselkoers laat vermoeden. Daardoor wordt de prijs van een aantal Belgische produkten kunstmatig hoog gehouden, wat een negatieve invloed kan hebben op de buitenlandse vraag naar die produkten, maar ook, via importkonkurrentie, op de binnenlandse vraag ernaar (5). Daarmee is niet gezegd dat het onevenwicht op de Belgische handelsbalans louter een kwestie van prijzen van goederen of van de munt zou zijn. Ook de exportstructuur speelt

(3) Een deel van die stijging berust op een inhaal-effekt. De reële olieprijs was na 1974 eerder gedaald dan toegenomen : de spektakulaire daling van de betaalmunt van de olie, de dollar, en de algemene wereldinflatie hadden de relatieve prijs van de olie aangevreten.

(4) Zie F. KEEREMAN, *Involed van de BF in het Begin van de Jaren '70 op export en import*, te verschijnen.

(5) Over het toekomstige koersverloop van de BF kan men zich niet eenduidig uitspreken.

mee. Zo stellen we vast dat het exportpakket van de Belgische economie nog steeds een structurele aanpassing aan de internationale concurrentie ondergaat, zodat de toename van de exportvolumes vaak onvoldoende is om een handelsbalansevenwicht mogelijk te maken. Bovendien belast de hoge exportgerichtheid van de Belgische economie de handelsbalans ook aan de importzijde : de doorsnee exportsectoren (bv. non-ferro, automobielassemblage) zijn bijna zonder uitzondering grote importslikkers. Een uitbreiding van deze importslikkende exportsectoren is aldus een mes dat aan twee kanten van de handelsbalans snijdt (6).

Het extern onevenwicht zet zich voorlopig door. Het tekort op de handelsbalans moet hoe dan ook betaald worden, want de 'nationale economie' verbruikt meer goederen en diensten dan ze zelf produceert. De grote vraag is echter of een aanmoediging van het export-groeimiddel voor de Belgische economie een fundamentele oplossing biedt voor dit probleem (zie verder).

Keren we ons nu even tot het intern onevenwicht dat voor de man of vrouw in de straat heel wat meer tastbaar is dan het extern onevenwicht. Het werkloosheidscijfer stijgt met de maand, het aantal bedrijfsfalingen neemt toe, de uitbreidingsinvesteringen (= investeringen gericht op het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen) worden zeldzaam. Wat tracht de overheid hieraan te doen ? De monetaire overheid volgt een zeer strenge politiek gebaseerd op een harde frank-koers, een bewust gevoerde discontovoetbeleid en een zo klein mogelijke uitbreiding van de geldhoeveelheid. Met deze orthodoxe politiek is deze overheid vooral bekommerd om het externe evenwicht en het binnenlandse prijspeil. De ongezonde Belgische overheidsfinanciën en de daaruit voortvloeiende binnenlandse schuld zijn een doorn in het oog van de monetaire overheid. De snel stijgende overheidsuitgaven kontrasteren fel met de nauwelijks toenemende inkomensbelastingen (ondermeer als gevolg van de lage inflatiegraad). De Belgische politieke overheid zit met andere woorden samen met haar financiën in het slop. En dat 'slop' is ondermeer het gevolg van een beleid dat steeds enthousiast aangesloten heeft bij het export-groei-model : een groeimiddel waarvan het heil berust op de promotie van de exportsectoren. Doch exportsectoren en importkoncurrerende sectoren (7) zijn over het algemeen sterk blootgesteld aan internationale concurrentie ; wat hen tot kapitaalintensivering en arbeidsuitstoting dwingt (8). Hun ontwikkeling kost de overheid veel aan kapitaalsubsidies en werkloosheidsuitkeringen.

(6) Zie F. VANDEBROUCKE en F. MOULAERT, *Bedrijfseconomische en maatschappelijke betekenis van arbeidsbesparende technologische innovaties*, deel III, in *De Nieuwe-Maand*, te verschijnen in 1980.

(7) Met 'importkoncurrerende sectoren' bedoelen we deze sectoren die moeten concurreren met import uit het buitenland. Het betreft dus een onderdeel van de zogenaamde sektor der 'verhandelbare goederen' (cfr. infra).

(8) Zie F. VANDEBROUCKE en F. MOULAERT, *a.w.*

We zullen verder aantonen dat een 'klassiek' doorgevoerde devaluatiemaatregel vooral de kapitaalintensieve en niet-importintensieve exportsectoren ten goede komt ; dat een devaluatie zonder bijgaande economische herstructurering, het exportgericht karakter van de Belgische economie nog zal versterken en zo de tewerkstelling, de inkomensvorming en -verdeling in dit land, nog meer dan nu het geval is, aan de dynamiek van de internationale concurrentie zal blootstellen.

2) *Internationale economische theorie : wanneer zal een devaluatie haar doel bereiken ?*

Gegeven dat België zou vasthouden aan zijn open economie - dat wil zeggen een markteconomie waarbij de internationale competitie de vraag- en produktievoorwaarden op doorslaggevende wijze bepaalt - stelt de orthodoxe economische theorie twee mogelijke remedies voor om het tekort op de handelsbalans weg te werken (9). Er is de mogelijke wisselkoerswijziging in de zin van een *devaluatie*. Dit houdt in dat men de muntverhouding met zijn handelspartners dermate aanpast dat de uitvoer goedkoper en de invoer duurder wordt. Een andere mogelijkheid is een *deflatoire politiek* die zowel met fiskale als met monetaire maatregelen gevoerd kan worden. Deze politiek beoogt de afremming van de 'absorptie' : de hoeveelheid goederen en diensten die om verscheidene redenen door de nationale economie gekonsumeerd wordt.

Bij het bestuderen van de gevolgen van deze maatregelen is het handig een onderscheid te maken tussen internationaal 'verhandelbare' en 'niet-verhandelbare' produkten (hoofdzakelijk diensten). 'Verhandelbare' produkten zijn deze produkten die geëxporteerd en/of geïmporteerd kunnen worden. Zij zijn dus onderhevig aan de internationale concurrentie, die ook hun prijs bepaalt - gegeven een bepaalde muntverhouding. Dit betekent ook dat de winstvoet voor deze produkten variabel is : hun kosten liggen relatief vast volgens het Belgische prijsniveau, hun verkoopprijzen worden bepaald door het buitenland.

Niet-verhandelbare goederen zijn niet onderhevig aan concurrentie van buitenlandse goederen : ze behoren tot de zogenaamde beschermde sektor. Deze sektor bepaalt zijn prijs zelf binnen bepaalde grenzen, op basis van een vaste winstvoet als toeslag op de kosten. (Bij niet-verhandelbare goederen kunnen kost-prijsstijgingen namelijk relatief gemakkelijk doorgerekend worden in de prijs).

(9) Een gedetailleerde studie vindt de lezer in W.M. CORDEN, *Inflation, Exchange Rates and World Economy*, Clarendon Press, Oxford, 1977.

Een *deflatoire politiek* vermindert de vraag in het binnenland, waardoor ook de economische activiteit afgeremd wordt. De deflatie vermindert bijgevolg de productie in het binnenland van zowel verhandelbare als niet-verhandelbare goederen. De buitenlandse vraag naar Belgische produkten vermindert echter niet, zodat het relatieve aandeel van de export in de nationale productie toeneemt. (Het gaat dus niet zozeer om een absolute toename van de export). Het afnemen van de Belgische vraag doet onze import dalen. Het gevolg hiervan is dat de handelsbalans verbetert.

In globo echter zal de productie in de beide sectoren (verhandelbare, niet-verhandelbare produkten) afnemen of slechts vertraagd stijgen. Een deflatiepolitiek betekent eigenlijk dat men de prijs voor de verbetering van de handelsbalans dadelijk en rechtstreeks laat betalen in termen van inkomensderving en werkloosheid. Dit zal vooral het geval zijn in de sektor van de niet-verhandelbare goederen, met andere woorden voor de typisch 'binnenlandse' activiteiten.

Een *devaluatie* zou de verhouding (wisselkoers) van de Belgische frank ten aanzien van de buitenlandse munten wijzigen. Een VS-dollar die voorheen 30 BF waard was, zal na een devaluatie bv. 35 BF waard zijn. Dit heeft als *voordeel* voor de Belgische exporteurs dat de Belgische produkten op de Amerikaanse markt goedkoper worden : een Belgisch produkt van 1.000 BF, zal voor deze devaluatie 33,3 dollar kosten, na de devaluatie nog slechts 28,6 dollar. (Na deze devaluatie zou de exporteur ook zijn prijs in BF, en dus zijn winstmarge, kunnen verhogen. Hij kan hierbij echter niet hoger gaan dan 1.165 BF (= 33,3 dollar aan 35 BF). Zoniet wordt zijn produkt op de VS-markt duurder).

Het *nadeel* van de devaluatie is anderzijds dat onze import in BF duurder zal kosten : voor een vat olie van X VS-dollar zal men nu méér BF moeten neertellen. Dat werkt dus prijsverhogend voor de Belgische economie.

Het effect van een devaluatie is dus complex. Voor de buitenlanders worden de Belgische 'verhandelbare produkten' dus goedkoper, waardoor de Belgische exportpositie zal verbeteren. Voor de Belgen worden de buitenlandse 'verhandelbare produkten' (de importprodukten) plots duurder.

Doch er speelt meteen een sekundair effect : als gevolg van de devaluatie worden de geïmporteerde grondstoffen en produktiemiddelen duurder in BF. Ook de geïmporteerde konsumptiegoederen worden duurder. Normaal zou dit koopkrachtverlies goedge maakt moeten worden via de loonindexering. Dit alles brengt dus een inflatiespiraal op gang : vooral de niet-verhandelbare goederen zullen (in deze 'tweede ronde') snel in prijs stijgen, omdat ze niet onder druk staan

van buitenlandse concurrentie. Maar ook de *kostprijzen* in de verhandelbare sektor zullen daardoor toenemen, zodat het *aanvankelijk voordeel* van de devaluatie stilaan door de *inflatoire gevolgen* ervan weggeknaagd zal worden. De voorstanders van een devaluatie betogen echter dat de voordelen voor de exporteurs *niet volledig* door de inflatoire nadelen gencentraliseerd zullen worden, zodat de handelsbalans zich zal verbeteren.

Dit addertje onder het gras is eigenlijk het cruciale punt : in de traditionele literatuur terzake wordt *uitdrukkelijk* gesteld dat een devaluatie slechts een positief effect heeft, indien de binnenlandse prijsstijging die zij meebrengt, *niet volledig* gekompenseerd wordt door loonstijgingen. De (orthodoxe) ekonomenvoorstanders van een devaluatie zeggen (weliswaar binnenskamers, in het vakjargon van de theorie) dat een devaluatie eigenlijk ook maar een *methode* is om de *reële lonen neerwaarts aan te passen* ten opzichte van de buitenlandse concurrentie, op een 'niet al te zichtbare wijze'. Vandaar dat de vrees van velen, onder andere in de vakbeweging, dat een devaluatie gepaard zal gaan met nieuwe aanvallen op het loonindexeringsmechanisme, niet ongegrond is.

Uiteindelijk liggen 'devaluatie' en 'deflatie' als 'alternatieven' minder ver uit elkaar dan men op het eerste gezicht zou denken : een 'klassieke' devaluatie is slechts succesvol als er ook een zekere dosis 'deflatie' aan toegevoegd wordt om de inflatoire effecten van de devaluatie te milderen ; het succes voor de handelsbalans vraagt dus een koopkrachtoffer van de loontrekkenden. Nog even samengevat : een 'zuivere deflatiepolitiek' werkt rechtstreeks via vermindering van de economische activiteit, en dus van de tewerkstelling en de inkomens. Een 'devaluatie + dosis deflatiepolitiek' werkt via het relatief prijseffect van een wisselkoersverandering en een bijkomende koopkrachtaanpassing. In beide gevallen *betalen de loontrekkenden* echter de *sanering* van het *handelsdeficit*.

N.B. : De gangbare internationale theorie leert ons tenslotte ook dat een devaluatie op zich een éénmalige aanpassing is, waarvan de voordelen zich met vertraging aandienen, terwijl de nadelen zich onmiddellijk laten voelen. De negatieve invloed van de prijs van de import speelt namelijk onmiddellijk, terwijl de verbetering van de export die de handelsbalans positief moet doen evolueren, slechts traag op gang komt. (Dit noemt men het zogenaamde 'J-curve'-effect). Het afgeleide inflatieproces maakt daarbij dat de voordelen van een devaluatie op zich slechts tijdelijk zijn, tenzij er een volgehouden deflatie-politiek volgt. Bovendien kan het goede effect van de devaluatie gemakkelijk ongedaan gemaakt worden door 'rivaliserende' devaluaties van andere munten, waarmee men in een straatje zonder eind komt...

3) Gevolgen van een devaluatie : enkele empirische resultaten

Een studie op basis van een vrij eenvoudig kostenmodel berekende dat het effect van een devaluatie op de consumptieprijzenindex met indexering van de lonen, in België ongeveer de helft bedraagt van het devaluatiepercentage : bij een devaluatie met 10 % stijgt de levensduurte met 4,8 %. Daar de prijzen (in BF) van de niet-verhandelbare goederen na de devaluatie slechts stijgen tot op het niveau waarop hun oorspronkelijk winstmarge hersteld is, terwijl de prijzen (in BF) van de verhandelbare goederen stijgen met het volle devaluatiepercentage, zullen de prijzen van de verhandelbare goederen sterker stijgen. Bij een devaluatie met 10 % zal de VERHOUDING van de gemiddelde prijs van de verhandelbare tot de niet-verhandelbare goederen, na de devaluatie met 6,2 % toegenomen zijn. Als gevolg hiervan neemt de gemiddelde winstmarge op de verhandelbare goederen met 3,8 % toe, terwijl die op de niet-verhandelbare goederen onveranderd blijft.

Dit effect van een devaluatie op de winstmarges van de verhandelbare goederen is in vergelijking met Duitsland en Nederland - onze belangrijkste handelspartners - duidelijk groter. Van de zes belangrijkste E.G.-landen die in deze studie opgenomen werden, doet alleen Italië beter.

Als men bijvoorbeeld het recente verleden van Italië en het Verenigd Koninkrijk vergelijkt, dan merkt men dat Italië meer voordeel gehaald heeft uit zijn opeenvolgende devaluaties van de lire dan het VK uit de devaluatie van het pond sterling. De groei is in Italië terug op peil gekomen en de handelsbalans is terug aangezuiverd, terwijl het Verenigd Koninkrijk nog steeds in een sukkelstraatje verkeert. Dit werd door geciteerde studie reeds voorspeld daar Italië in de studie een grotere winststijging kent en zijn prijzen minder gevoelig de hoogte ingaan dan in het Verenigd Koninkrijk. Dit wordt onder andere verklaard door het groter arbeidsaandeel (8 % hoger) in de produktie in het Verenigd Koninkrijk waardoor de bijkomende inflatie heel wat voordeel afknaagt.

Uit de studie volgt eveneens dat het positief effect van een devaluatie op de winsten tussen de sectoren sterk uiteenlopend is, in het voordeel van de kapitaalintensieve, en (of) niet zo import-intensieve exportsectoren ; en in het nadeel verwerking. (We nemen aan dat een exportsector een groter exportaandeel heeft in zijn produktie dan het aandeel van de totale export in het BNP). Het ligt dan ook in de lijn van de kapitalistische dynamiek dat de nieuwe kapitaalbeleggingen (onder andere de belegging van de extra winsten van een devaluatie) vooral de eerste soort sectoren zullen begunstigen. Aldus zal een geslaagde 'klassieke' devaluatiemaatregel én de exportgerichtheid én op langere termijn de kapitaalintensiteit aanmoedigen - in tegenstelling tot de korte termijn waar ze ook de arbeids-intensieve bedrijven meer ruimte biedt en zo hun kapitaal-

intensivering of hun verdwijning uitstelt.

Het valt dan ook te voorspellen dat bij de eerstvolgende internationale depressie, deze toegenomen exportgerichtheid zich zal wreken in termen van intensere internationale concurrentie en werkloosheid.

4) De 'harde frank'-koers en haar gevolgen

Het economisch beleid in België steunt op twee grote prioriteiten, namelijk een zo laag mogelijke inflatiegraad - met en via een stabiele munt - en een aanmoediging van de exportgerichtheid van de economie. De meeste maatregelen van economische politiek zijn gericht op de rechtstreekse of onrechtstreekse verwezenlijking van deze beide doelstellingen. (In punt 5 wordt dieper ingegaan op het exportgroeimiddel en zijn gevolgen)

Wanneer in België maatregelen genomen worden om de tewerkstelling te bevorderen dan is dit niet zozeer omdat dit een prioriteit is dan wel om al te nadelige gevolgen van het basisbeleid te kompenseren.

De verscheidene overheidsmaatregelen ter bestrijding van de werkloosheid, zoals het BTK, de stage van jongeren, het brugpensioen en het stelsel van de door de overheid tewerkgestelde werklozen dienen in dit perspectief gezien te worden.

Komen we nog eens terug op de voordelen van een anti-inflatoir beleid waarin de harde frank-koers een belangrijke rol speelt. Een gezonde (hooggewaardeerde) munt zorgt voor kredietwaardigheid : ze verzekert het vertrouwen in de BF, waardoor binnenlandse en buitenlandse beleggers gemakkelijker leningen aan de Belgische overheid en banken zullen toestaan. Ze waarborgt bovendien een stabiele uitbreiding van de geldvoorraad.

Terzelfdertijd echter kan zij leiden tot een hoge prijs van de Belgische goederen op de wereldmarkt. (De BF wordt namelijk duurder ; de exportprijzen, tenzij de kostprijs kan gedrukt worden, dus normaliter ook). Dit prijsnadeel dwingt de Belgische exporteurs tot kwaliteitsverbetering, maar ook tot kostendruk. Deze kostendruk betekent onder andere een uitsparen op arbeidskrachten, wat meestal gepaard gaat met kapitaalinvestering. (In traditionele termen spreekt men hier van een gezondmaking van de exportsector.)

De situatie zit enigszins anders in elkaar wanneer de nationale munt in wezen niet 'gezond' is - bv. wegens een handelsbalanstekort - maar toch kunstmatig

sterk gehouden wordt. Dan moeten de monetaire overheden tussenkomen om de muntkoers te ondersteunen. Ze doen dat vooral via de verkoop van vreemde munten op de wisselmarkt, waardoor de geldbasis (10) aangetast wordt en er kraptes op de geldmarkten kunnen ontstaan. (Deze aantasting van de geldbasis wordt gedeeltelijk teniet gedaan door de groei van de overheidsschuld die, voor zover de Nationale Bank die financiert, ook deel uitmaakt van de geldbasis).

De monetaire overheid komt ook tussen om de koers van de BF te ondersteunen door een hoge intrestpolitiek (de discontovoet of de intrestvoet waartegen de banken lenen bij de Nationale Bank gaat dan omhoog), waardoor ze beleggingen in BF aanmoedigt, doch terzelfdertijd het krediet duurder maakt. Hierdoor worden de investeringen ontmoedigd en komen vele bedrijven in liquiditeitsmoeilijkheden, omdat ze op hun korte termijnschulden een zeer hoge intrestvoet moeten betalen. Aldus blijkt het gevoerde 'harde-frank'-beleid in een situatie van hoge intrestvoeten kontradictorisch. De 'dure' frank noopt tot rationaliseringsinvesteringen, doch de hoge reële intrestvoet (11) schrikt de ondernemers af om krediet aan te gaan. Hierdoor worden investeringen uitgesteld (of zelfs afgesteld), zodat de rendabiliteit van vele ondernemingen wordt aangetast in plaats van verbeterd.

Hernemen we even het schema van punt 2. Het harde frank-beleid, dat om anti-inflatoire redenen gevoerd wordt, komt dus *in principe* neer op een soort deflatiepolitiek. Een devaluatie zou men een politiek van een 'zachte' frank kunnen noemen. Geen van beide alternatieven is *op zichzelf positief of goed* voor de werkende bevolking. De aantasting van de winsten en de rationaliseringsdwang in de exportsector, die samenhangen met de harde frank, tasten de tewerkstelling steeds verder aan. Anderzijds werkt een devaluatie inflatoir, en gaan de voorstanders er van uit dat zij slechts een gunstig effect heeft op de handelsbalans, indien de koopkracht van de werkende bevolking er enigszins door getroffen wordt. Bovendien zou een devaluatie, gepaard gaande met de klassiek voorgeschreven deflatoire maatregelen, de exportgerichtheid en de kapitaalintensiteit van de Belgische economie doen toenemen en zo de Belgische economie en tewerkstelling nog meer aan internationale invloeden blootstellen. (Deze grotere blootstelling betekent niet alleen een snellere kapitaalintensivering, maar ook een groeiende controle van internationale kapitaalgroepen op de kapitaalakkumulatie.)

(10) Geldbasis : de som van de internationale reserves uitgedrukt in BF, en van de vorderingen van de Nationale Bank op de privé en op de overheid. Het geldvolume is een bepaald veelvoud van de geldbasis en evolueert bijgevolg in dezelfde richting als de geldbasis.

(11) Een 'reële' intrestvoet is het verschil tussen de waarneembare intrestvoet en de inflatiegraad.

Het is nuttig er hier op te wijzen dat heel het devaluatiedebat niet alleen met economische argumenten gevoerd wordt. De mogelijke devaluatie is een politiek heet hangijzer geworden. Sommigen zouden in een devaluatie de symbolische mislukking zien van de huidige regering, anderen vrezen - terecht - dat een devaluatie de aanleiding zou vormen tot een nieuwe aanval op de volledige loon-indexering. Dit maakt de positie van de vakbeweging, die een harde frank verdedigt, begrijpelijk. We menen nochtans dat deze politieke context géén argument mag zijn om op een onkritische wijze het huidige monetair beleid te verdedigen, zonder het beleid ten aanzien van de buitenlandse concurrentie en de handelsbalans fundamenteel in vraag te stellen.

5) *Hoe verzoenbaar zijn de doelstellingen van de economische politiek ?*

De traditionele economische politiek heeft verschillende doelstellingen waarbij verwezen wordt naar de magische vijfhoek, bestaande uit volledige tewerkstelling, prijsstabiliteit, extern evenwicht, een reële groei per inwoner en een rechtvaardige inkomensverdeling. Naast deze welvaartsobjectieven schuift men meer en meer, theoretisch althans, welzijnsobjectieven naar voren, zoals kwalitatieve arbeid (een job die zinvol én persoonlijk is), vrijetijdsbesteding, scholings- en vormingsfaciliteiten voor iedereen. Alhoewel het welzijn meer aan belang wint in het sociaal-economisch denkproces, is de politiek nog steeds gekoncentreerd rond de klassieke, op de welvaart gerichte magische vijfhoek.

Het is van cruciaal belang in te zien dat deze vijf objectieven in mindere of meerdere mate met elkaar in strijd zijn. In een kapitalistische economie zijn inflatiecontrole en tewerkstelling onverzoenbaar ; inkomensverdeling en snelle groei evenzeer. Er moet dus gekozen worden. Zo stelt het Duitse model ongetwijfeld als hoofddoel inflatiebestrijding en in tweede instantie reële groei. Maar het is duidelijk dat zo'n economie niet gunstig is voor de tewerkstelling - Duitsland is het enige land in de E.E.G. waar de globale tewerkstelling gedaald is tussen 1972 en 1978 - en evenmin voor de inkomensverdeling, want een dergelijke politiek houdt in dat de winsten in hoofdzaak naar de kapitaalbezitters gaan - wat resulteert in een lage reële loonstijging. Als België zich spiegelt aan dit Duitse voorbeeld betekent dit dat op analoge wijze de tewerkstelling niet kan primeren, hoezeer de overheid beweert dat dit de eerste prioriteit is. (12)

En helaas spiegelt de Belgische economie zich maar al te veel aan dat Duitse exportgroeimiddel. Personen en groepen in ondernemers-, overheids- en sommi-

(12) Zie G. DANCET, *Efficiëntie van wisselkoerswijzigingen in de E.G.-landen*, in *Tijdschrift voor Economie en Management*, XXIV, 1979, blz. 334-341.

ge vakbondskringen - we zouden ze gemakkelijk de 'exportlobby' kunnen noemen - beweren via de export de Belgische problemen inzake tewerkstelling en extern evenwicht op te lossen.

Hiermee willen we niet schrijven dat de export zodanig nefast zou zijn voor de Belgische economie. Wel moeten we ons tegen dit ongenuanceerd export-groei-model afzetten. Immers, hoe meer een economie voor haar welvaart op de export gaat wedden, hoe meer ze zich blootstelt aan de internationale concurrentie, die zich vooral uit als *technologiekonkurrentie* (zie vorig POLEKAR-standpunt : *De Nieuwe Maand*, oktober 1979). Bovendien leidt een ongenuanceerde export-groei-politiek tot een groeiende kloof tussen de sectoren, zowel wat de kapitaalakkumulatie, als wat de inkomensvorming betreft. Enkele exportsectoren halen hoge winsten en grote pakken overheidssubsidies binnen, terwijl andere sectoren traag groeien of als gevolg van een overdreven openheid van de Belgische economie voor de bijl gaan.

en gelijkmatige inkomensverdeling in zijn vaandel meedraagt, moet breken met de gevoerde ongenuanceerde export-groei-politiek, die voor haar slechts valse beloften inhoudt.

6) *Een arbeidsalternatief*

Als de arbeidersbeweging moet breken met het ongenuanceerde export-groei-model en met de voortschrijdende internationalisering van de produktiemiddelen, *wat is dan een alternatief ?*

Dit alternatief *kan* stelen op een geplande handelsbalanspolitiek die bv. uitgaat van volgende principes :

1) *Besparingen op de import* : via het invoeren van energiezuinige productieprocessen, via importsubstitutie (bv. productie van isolatiemateriaal, alternatieve energie en dergelijke), via de promotie van niet-importintensieve exportsectoren (zoals gespecialiseerde diensten), via de aanmoediging van de vraag naar meer kollektieve goederen en diensten. In de terminologie van het theoretisch schema uit punt 2, moet dus de spontane wildgroei in de konsumptie van de (buitenlandse) 'verhandelbare produkten' tegengegaan worden.

2) *Een kwalitatief gericht exportplanning* : vooral rendabele exportsectoren die wei-

(13) Vanuit de waardenschaal van een arbeidersbeweging kan niet om het even welke exportproductie gestimuleerd worden. Zo zal bv. de productie van oorlogswapens een niet te stimuleren activiteit uitmaken.

nig importintensief moeten gestimuleerd worden (13). Verlieslatende sectoren zouden in dit kader afgebouwd moeten worden, op voorwaarde dat er onder-tussen een volledige tewerkstellingsomschakeling gebeurt gericht op 'productie in functie van eigen behoeften' (= 'binnenlandse sektor') en kwalitatief betere tewerkstelling. Het is dus duidelijk dat we niet voor autarkie opteren.

Gelijklopend met deze geplande handelsbalanspolitiek, moet dus de 'productie in functie van eigen behoeften' aangemoedigd worden. (Mogelijke voorbeelden zijn : produktie van alternatieve energie, isolatiemateriaal, huizenvernieuw-bouw, edukatief materiaal, openbaar vervoer, gezonde voedingsmiddelen). We zijn er ons goed van bewust dat de *politieke gevolgen* van een dergelijk alterna-tief voor de arbeidersbeweging niet van de poes zijn. Het Belgische kapitalisme is immers doordrongen van het export-groeimiddel en zelfs een beperkte aan-passing hiervan zou sterke weerstanden oproepen van machtige patronale en politieke groepen.

De arbeidersbeweging zou haar aandacht voor de *planning* van alternatieve pro-dukties, voor een aangepast overheidssubsidiëringsbeleid, voor een gedegen in-vesteringsbeleid, voor een systeem ter controle van de kapitaalbeweging en -vorming moeten aanscherpen en zou op dit vlak tastbare realisaties moeten kunnen afdwingen. Zij zou al haar gewicht in de schaal moeten werpen om de formele instrumenten die vandaag reeds bestaan (zoals in de sfeer van het *overheidsinitiatief*) in deze richting actief te doen gebruiken, zodat nieuwe tewerk-stelling tot stand kan komen.

Dit alles zou ook vereisen dat ze bij haar basis een intense bewustwordings-kampagne organiseert over de werking van het huidige export-groei-model en over de mogelijke alternatieven. Deze campagne zou op een evenwichtige ma-nier de voordelen (tewerkstelling, meer kapitaal voor activiteiten en onderne-mingen gericht op eigen sociale behoeften, meer aandacht voor de kwaliteit van het leven en het werk, het leefmilieu, enz.) en de nadelen (tragere inkomens-groei, minder importmogelijkheden) van het voorgestelde alternatief tegen el-kaar afwegen.

Een actieve participatie van alle betrokkenen is onontbeerlijk bij het opstellen en doordrukken van dergelijke alternatieve doelstellingen.

Tot slot van deze nota willen we beklemtonen dat de voorgestelde principes enkel bedoeld zijn om de richting aan te geven waarin een alternatief voor het ongenueanceerde export- en groei-model zich moet bewegen. Dit is enkel stof ter discussie en zeker geen uitgewerkt en vaststaand programma. Temeer daar we

zouden moeten nagaan of ook in andere Europese landen een dergelijk alternatief mogelijk zou zijn en wat daarvan de weerslag op de situatie van de arbeidersbevolking in België zou zijn.

Deze tekst wordt onderschreven door een 35-tal personen uit de academische wereld, de arbeidersbeweging en de ontwikkelingssamenwerking :

Bert Verbrugghe, Christian Kesteloot, Johan Vandekerckhove, Harry Knooren, Albert Martens, Jozef Yperman, Bertin Martens, Erik De Smedt, Guido Nelissen, Jacques Billiet, Toon Lowette, Ludo Cuyvers, Magda Aelvoet, Rob Adriaenssens, Guido Derkinderen, Ludo Wouters, Jan Vranken, Yvan Vandenberghe, Ria Van Peer, Riet Van Laer, Guy Van Habberney, Staf Hellemans, Frank Vandembroucke, Geert Dancet, Frank Moulaert, Noël Molisse, Hugo Swinnen, Jan Bundervoet, Lieven De Winter, Jos Kesenne, Katrien Berbers, Toon Colpaert, Toon Vandevelde, Jan Verschooten, Walter Van Trier, Pol Kerkhofs, Dirk Ameel, Mark Cortois, Chris Degheldere, Paul Zeeuwts, Stefan Marijsse.

Jean-Paul Sartre

WIAZ, "EN ATTENDANT LE GRAND SOIR", DENOËL, 1976.